

Informácia o priebehu a výsledkoch samitu NATO vo Vilniuse (11. – 12. júla 2023)

Delegáciu Slovenskej republiky na samite NATO vo Vilniuse viedla prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová. Členmi delegácie boli minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky Miroslav Wlachovský, minister obrany Slovenskej republiky Martin Sklenár a stály predstaviteľ Slovenskej republiky pri NATO Peter Bátor.

Delegácia Slovenskej republiky postupovala v súlade s cieľmi identifikovanými v materiáli „Účasť a priority Slovenskej republiky na samite NATO vo Vilniuse (11. a 12. júla 2023)“, ktorý vláda SR vzala na vedomie 7. júna 2023. Prioritami Slovenskej republiky bolo podporiť ďalšiu adaptáciu Aliancie v oblasti kolektívnej obrany vrátane nového dlhodobého záväzku pre investície do obrany a posilnenia obranného priemyslu členov NATO, prijať rozhodnutia o zintenzívnení politickej podpory a praktickej pomoci pre Ukrajinu a pokračovať v ďalšom rozvoji partnerskej spolupráce Aliancie.

Lídri štátov a vlád rokovali počas samitu celkovo na troch zasadnutiach. Prvé zasadnutie spojencov sa uskutočnilo bez účasti partnerov. Na druhom zasadnutí sa zúčastnili už aj pozvaní partneri z Austrálie, Japonska, Južnej Kórey a Nového Zélandu, ako aj EÚ (predseda Európskej rady a predsedníčka Európskej komisie). Tretie zasadnutie bolo inauguračným zasadnutím Rady NATO-Ukrajina a zúčastnil sa na ňom osobne prezident Ukrajiny. Po prvý raz sa na samite zúčastnilo Fínsko v pozícii plnohodnotného člena Aliancie. Na všetkých troch zasadnutiach sa zúčastnilo Švédsko v pozícii prizvanej krajiny.

Počas samitu sa tiež uskutočnilo samostatné zasadnutie ministrov zahraničných vecí členských krajín NATO (a Švédska) s účasťou Bosny a Hercegoviny, Gruzínska a Moldavska. Ministri zahraničných vecí sa venovali posilňovaniu spolupráce a zvyšovaniu odolnosti prizvaných partnerských krajín Aliancie. Konalo sa aj samostatné zasadnutie ministrov obrany členských krajín NATO (a Švédska) venované otázkam implementácie rozhodnutí týkajúcich sa posilnenia kolektívnej obrany.

V predvečer samitu (10. júla 2023) sa uskutočnilo stretnutie medzi Tureckom, Švédskom a generálnym tajomníkom NATO, na ktorom došlo k zhode na ďalšom postupe smerujúcom k ratifikácii prístupového protokolu Švédska do NATO Tureckom. Na okraj samitu prebehlo (12. júla 2023) stretnutie lídrov krajín G7 spolu so zástupcami EÚ a Ukrajiny, kde bola prijatá Spoločná deklarácia podpory pre Ukrajinu. Na okraj samitu prebehol aj slávnostný podpis memoranda o porozumení (medzi participujúcimi krajinami) k vytvoreniu Centra výnimočnosti NATO pre klimatickú zmenu a bezpečnosť so sídlom v Montreale.

Samit NATO vo Vilniuse bol historickým a strategicky dôležitým míľnikom pri ďalšej vojenskej a politickej adaptácii Aliancie v kontexte pokračujúcej vojny Ruskej federácie proti Ukrajine. Vyslal silný signál jednoty a solidarity medzi spojencami v rámci transatlantického spoločenstva, ako aj signál pokračujúcej podpory pre Ukrajinu. Hlavnými výsledkami samitu sú posilnenie kolektívnej obrany prijatím nových obranných plánov a posilnením záväzku zvýšiť investície na obranu, zintenzívnenie podpory pre Ukrajinu, či impulz pre rozvoj spolupráce s EÚ a indo-pacifickými partnermi. Došlo aj k pozitívnemu posunu v otázke aspirácií Ukrajiny na členstvo v NATO.

Na samite bolo prijatých celkovo 25 dokumentov. Hlavným verejným výstupom zo samitu NATO vo Vilniuse je komuniké.

Nasledujúci samit NATO sa bude konať 9. – 11. júla 2024 (v roku 75. výročia podpísania Severoatlantickej zmluvy) v Spojených štátoch amerických vo Washingtone a následne v roku 2025 v Holandsku.

Hlavné výsledky samitu NATO vo Vilniuse

Obranná dimenzia

Z hľadiska posilňovania kolektívnej obrany priniesol samit historické rozhodnutia, reagujúce na neutíchajúcu agresívnu politiku Ruska. Tie nadväzujú na adaptáciu spustenú v roku 2014. Najdôležitejším prínosom samitu je schválenie nových komplexných obranných plánov, ktoré pripraví Alianciu na najväčšie hrozby od čias Studenej vojny. V prípade potreby bude Aliancia schopná vyčleniť až 300 000 vojakov vo vysokom stupni pripravenosti (100 brigád, 1400 stíhacích lietadiel a 250 povrchových plavidiel a ponoriek schopných presunu na bojisko do pár dní).

Plány špecifikujú, akým spôsobom bude Aliancia reagovať na dve hlavné definované hrozby – Rusko a terorizmus – a kde, ako, kedy a akými silami sa bude voči nim prípadne brániť. Nová generácia obranných plánov umožní rýchle posilnenie východného krídla Aliancie už v prípade eskalácie napätia. Súčasťou implementácie plánov preto bude aj príprava mechanizmov a podmienok na rýchle rozšírenie existujúcich mnohonárodných bojových skupín na východnom krídle na mnohonárodné brigády. Na základe obranných plánov dôjde k adaptácii veliteľskej štruktúry NATO. Tento modernizovaný systém kolektívnej obrany doplní aj posilnená protivzdušná a protiraketová obrana NATO, ktorá bude po novom zabezpečovaná aj rotačnou prítomnosťou moderných systémov (s dôrazom na východné krídlo Aliancie), ktorú pred samitom Slovenská republika presadzovala. Tieto spôsobilosti budú rozmiestňované podľa prioritných požiadaviek najvyššieho veliteľa spojeneckých síl v Európe (SACEUR).

Implementácia týchto rozhodnutí bude podporená vyššími investíciami do obrany, ktoré by na základe konsenzuálneho rozhodnutia spojencov mali dosahovať aspoň 2% HDP. Schválený bol aj akčný plán obrannej výroby, ktorý má zvýšiť spoluprácu spojencov s obranným priemyslom a vytvoriť podmienky na to, aby sme mali k dispozícii dostatok surovín a výrobných kapacít.

Súčasťou diskusie boli tiež oznámenia o posilnení vojenskej prítomnosti u geopoliticky exponovaných spojencov, vrátane rozhodnutí Španielska a Česka týkajúcich sa posilnenia vojenskej prítomnosti v Slovenskej republike. Spojenci tiež v kontexte posilňovania kolektívnej obrany prediskutovali aj otázky boja proti terorizmu, situáciu v južnom susedstve Aliancie a v regióne západného Balkánu.

Ministri obrany diskutovali o uvedení modernizovaného systému kolektívnej obrany do praxe. Úlohy vyplývajúce všetkým spojencom z obranných plánov sa premietnu aj do národných plánov. Dôraz musí byť kladený nielen na množstvo síl, ale aj na ich kvalitu. Ministri sa zhodli, že spôsobilosti protivzdušnej a protiraketovej obrany sú naďalej v Aliancii nedostatkové a ich obstaranie je zdĺhavé. Preto je prioritou všetkých spojencov, vrátane Slovenskej republiky, odstránenie tohto nedostatku čo najskôr. Dôležitými prvkami k naplneniu všetkých spomenutých záväzkov je infraštruktúra, skladové zásoby munície, náhradných dielov a iného vojenského materiálu, ako aj obranný priemysel schopný rýchlo dodať to, čo spojenci potrebujú.

Politická dimenzia

Jednou z kľúčových tém diskusie na samite bola podoba pokračujúcej podpory pre Ukrajinu a jej práva na sebaobranu. Lídri jednoznačne potvrdili pokračovanie bilaterálnej vojenskej podpory pre Ukrajinu, ako aj zintenzívnenie praktickej (nesmrtiacej) pomoci prostredníctvom NATO. Silným a pozitívnym signálom spojencov pre Ukrajinu bolo schválenie balíka pozostávajúceho z troch prvkov: Ide o a) schválenie viacročného programu praktickej pomoci (Slovenská republika oznámila poskytnutie 2,5 mil. eur); b) vytvorenie Rady NATO-Ukrajina ako nového politického orgánu pre dohľad nad plným spektrom vzájomných vzťahov a spolupráce s víziou budúceho členstva Ukrajiny v NATO a c) definovanie procesu smerujúceho k členstvu Ukrajiny v NATO, ktoré zahŕňa zrušenie požiadavky na udelenie akčného plánu na členstvo. Pokrok Ukrajiny bude pravidelne hodnotený ministrami zahraničných vecí NATO. Ukrajina sa stane členom Aliancie na základe politického rozhodnutia spojencov v momente, keď budú podmienky splnené.

Na samite prvýkrát zasadla novovytvorená Rada NATO-Ukrajina, ktorá predstavuje dôležité posilnenie politických vzťahov Aliancie s Kyjevom. V Rade sedia spojenci a Ukrajina ako rovnocenní partneri, ktorí môžu prijímať spoločné rozhodnutia. Pôjde o hlavnú platformu pre komplexný rozvoj vzťahov medzi NATO a Ukrajinou, vrátane podpory Kyjeva a monitorovania jeho pokroku na ceste k členstvu v Aliancii. Rada bude v prípade potreby slúžiť aj ako krízový konzultačný mechanizmus po vzore čl. 4 Severoatlantickej zmluvy. Prezident Ukrajiny sa na inauguračnom zasadnutí poďakoval za jej zriadenie a zdôraznil, že pre Ukrajinu je kľúčový integračný rozmer Rady. Spojenci jej zriadenie vnímajú ako otvorenie novej kapitoly vzájomných vzťahov, ktorá ešte viac priblíži Kyjev k Aliancii.

Na okraj samitu podpísali členovia G7 spoločnú deklaráciu na podporu Ukrajiny. Signatári sa v nej zaväzujú dlhodobo podporovať Ukrajinu, ďalej posilňovať jej obranyschopnosť a odradiť Ruskú federáciu od budúcej agresie. Deklarácia umožňuje signatárom spustiť rokovania s Ukrajinou s cieľom formalizovať pokračujúcu podporu prostredníctvom bilaterálnych bezpečnostných záväzkov. Deklarácia je otvorená pre pripojenie sa aj ostatným štátom sveta.

Hlavným odkazom samitu z rokovania s účasťou Austrálie, Japonska, Južnej Kórey a Nového Zélandu spoločne s predsedníčkou Európskej komisie a predsedom Európskej rady bola vzájomná závislosť a prepojenosť bezpečnosti v euro-atlantickom a indo-pacifickom regióne. Spojenci potvrdili záujem na ďalšom posilnení politického dialógu a praktickej spolupráce, ako aj na potrebe posilniť strategickú komunikáciu smerom k tzv. globálnemu Juhu. Zhodli sa, že asertívna politika Číny a prehlbujúce sa čínsko-ruské vzťahy predstavujú rastúce výzvy.

Témou samostatného rokovania ministrov zahraničných vecí s Bosnou a Hercegovinou, Gruzínskom a Moldavskom boli dôsledky agresie Ruskej federácie proti Ukrajine. Spojenci partnerov povzbudili k posilňovaniu demokratických hodnôt, budovaniu odolnosti voči hybridným hrozbám, pokroku v reformách a k boju proti korupcii. Prediskutovali aj balíky podpory pre rozvoj obranných spôsobilostí a posilnenie odolnosti partnerov. Podporili ich euro-atlantickú budúcnosť a deklarovali platnosť politiky otvorených dverí NATO.

Významný posun znamenala v predvečer samitu dosiahnutá dohoda medzi prezidentom Turecka a premiérom Švédska. Obsahuje obojstranné záväzky, ktorých naplnenie by malo odstrániť prekážky pre skorú ratifikáciu prístupového protokolu Švédska do NATO v Turecku, čo následne potvrdí platnosť a kredibilitu aliančnej politiky otvorených dverí.